

Makale tarihçesi: 16 Şubat 2022 Alındı: Kabul edildi: 20 Şubat 2022

DOI: <https://doi.org/10.33182/gd.v9i1.813>

ÇEVİRİ

Sosyal Statü Olarak Girişimcilik: Kendi İşinde Çalışan Türk Göçmenlerin Finlandiya'daki Deneyimleri

Östen Wahlbeck¹

Öz

Bu makalede Finlandiya'da yaşayan ve Türkiye'den gelen ve kendi işinde çalışan göçmenlerin deneyimleri ele alınmaktadır. Göçmenler, ağırlıklı olarak Finlandiya'daki restoran ve hazır yemek sektöründe, özellikle küçük, kebab ve pizza işletmelerinde faaliyet göstermektedir. Makale kendi işinde çalışanların hem ekonomik hem de sosyal deneyimlerini açıklamaktadır. Ekonomik sıkıntılara rağmen, girişimcilikle bağlantılı olarak görülen bağımsızlık ve sosyal statü çok değerlidir. Kendi işinde çalışma, Türkiye'den gelen göçmenlerin Finlandiya toplumunda başka yollarla elde etmenin zor olduğu olumlu bir öz-saygı ve iyi bir sosyal statü sağlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik; Kendi işinde çalışma; Türk Göçmenler; Finlandiya

ABSTRACT IN ENGLISH

Entrepreneurship as Social Status: Turkish Immigrants' Experiences of Self-Employment in Finland

The article discusses the experiences of self-employment among immigrants from Turkey living in Finland. The immigrants are mainly active in the restaurant and fast food sector in Finland, primarily in small kebab and pizza businesses. The article argues that both economic and social aspects explain the experiences of self-employment. Despite economic hardship, the freedom and social status connected to entrepreneurship is highly valued. Self-employment provides a positive self-understanding and a good social status, which the immigrants from Turkey find it difficult to achieve by any other means in Finnish society.

Keywords: Entrepreneurship; self-employment; Turkish immigrants; Finland

Giriş

Küçük işletme sahipliği Avrupa'daki birçok göçmen grubu arasında yaygındır; Bu, kuşkusuz daha büyük işgücü piyasasındaki ayrımcılıkla ve göçmen statüsüyle ilgili çeşitli dezavantajlarla ilişkili bir gerçektir. Bu makale, Finlandiya'daki Türk göçmenlerin kendi işinde çalışma deneyimlerini incelemektedir. Türkiye'den gelen göçmenler başta küçük kebab ve pizza işletmeleri olmak üzere Finlandiya'daki restoran ve hazır yemek sektöründe faaliyet göstermektedir. Göçmenler için mevcut yapısal fırsatlar, genellikle etnik girişimciliğin bir açıklaması olarak görülmektedir. Diğer ülkelerdeki göçmen ve etnik işletmelerle ilgili daha

¹ Östen Wahlbeck, Helsinki Üniversitesi, Finlandiya.

Bilgilendirme: Bu makale İngilizce orijinal metnin Türkçeleştirilmiş halidir. Bu makalenin çevirisi Simay Özlü Diniz, Olgu Karan, Murat Koçanlı, Fırat Tekbaş ve Deniz Yerli tarafından gerçekleştirilmiştir. Bkz. Wahlbeck, Östen (2008). Entrepreneurship as Social Status: Turkish Immigrants' Experiences of Self-Employment in Finland. Migration Letters, 5(1), 53–62. <https://doi.org/10.33182/ml.v5i1.58>

önce yapılan çalışmalar, istihdam alternatiflerinin eksikliğinin genellikle bağımsız işletmelerin kurulması için önemli bir motivasyon olduğunu göstermektedir (örneğin Light ve Gold, 2000; Najib, 1994; Ålund, 2003). Şaşırtıcı olmayan bir şekilde, bu çalışma göçmenlerin işgücü piyasasındaki dezavantajlı konumları nedeniyle kendi işinde çalışmada zorlandıklarını da göstermektedir. Ancak, göçmen işletmelerinin bariz ekonomik yönlerinden başka yönleri de dikkate almaya ihtiyaç olduğu açıktır. Araştırma alanının genel değerlendirme bölümünde tartışıldığı gibi: “bağımsız girişici olmanın motivasyonları çok çeşitlidir ve sonuçlar yoksulluktan basit bir kaçışla sınırlı değildir” (Portes, 1995: 25).

Göçmen ve etnik işletmeler hakkında, işletmelerin dinamiklerine ve işletmelerin başarılarını etkileyen faktörlere odaklanan geniş bir literatür bulunmaktadır (bkz. Işık ve Altın, 2000; Rath, 2000). Etnik girişimcilerin girişimciliği nasıl deneyimledikleri ve anladıkları hakkında ise daha az araştırma bulunmaktadır. Bu makalenin amacı, deneyimlerin oluştuğu yapısal bağlamı gözden kaçırmadan girişimcilerin kendi toplumsal durumlarına ilişkin kendi anlayışlarını tartışmaktır. Makale, Türkiye'den kendi işinde çalışan göçmenlerle yapılan görüşmelere dayanmaktadır. Görüşmeler; görüşülen kişilerin kurdukları işletmeler yolu ile Finlandiya toplumunda farklı işlerde elde etmenin zor olduğu bir sosyal statü ve olumlu bir öz-anlayış sağladığını göstermektedir.

Geçiminizi nasıl sağladığınız toplumdaki ekonomik konumunuzu etkilemekle sınırlı kalmadığı gibi, aynı zamanda sosyal bir konum ve kimlik de sağlar. Kendi işinde çalışma göçmenlere girişimci olarak belirli bir sosyal statü sağlayabilen özel bir durumdur. Örneğin, klasik “aracı azınlıklar” literatürü, etnik girişimciliğin hem belirli ekonomik hem de sosyal özelliklere sahip olduğunu ve aynı zamanda çevredeki toplumun belirli bir tepkisine bağlı olduğunu göstermektedir. “Aracı azınlıklar” yerleşilen toplumda “yabancı” statüsüne sahiptir ve ticaret ve hizmet sektöründeki küçük işletmelerde yer almaktadırlar. Bu nedenle, düşük bir toplumsal statüden ziyade orta sınıfı işgal ederler. Bununla birlikte, yerel toplumdan gelen düşmanlık da aracı azınlık konumunun bir parçasıdır (Bonacich, 1973; Bonacich ve Modell, 1980; Zhou, 2004). Daha yakın zamanlarda, bir dizi çalışma, sosyal entegrasyon eksikliğinin insanları kendi işinde çalışmak için motive ettiğini göstermiştir. Kendi işinde çalışma, göçmenlerin başka türlü elde edemeyeceği bir sosyal statü ve sosyal bütünleşme sağlamaktadır (Kupferberg, 2003; Serdedakis ve ark., 2003). Bu durum, girişimcilerin özerklik ve kontrol sahibi olmakla ilişkilendirilen bir itici güç tarafından motive edildiğini sıklıkla vurgulayan girişimcilikle ilgili araştırmalarla desteklenmektedir (örneğin Robinson, 1991; Johannisson, 2001).

Çalışmanın Arka Planı

Finlandiya’da göçmenler genellikle iş piyasasında marjinalleşme ve dışlanmaya maruz kalırlar, bu da yüksek oranda bir işsizlik olarak yansır (Forsander, 2002; Valtonen, 2001). 2001 yılının sonunda, yabancı vatandaşlar arasındaki işsizlik oranı yüzde 31 iken, toplumun genelinde yüzde 12’ydi. Türk vatandaşları arasında işsizlik oranı ise yüzde 32 idi (Finlandiya İstatistik, 2003: 25). Sonuç olarak, diğer iş imkânları çok kısıtlı olduğundan kendi işinde çalışma Finlandiya’da yaşayan göçmenler için bir seçenek teşkil etmektedir. Ancak önceki araştırmalar kendi işinde çalışma oranlarının farklı milliyetler arasında belirgin değişiklikler gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmanın odağı olarak Türk göçmenler seçilmiştir çünkü bu grup içerisinde yüksek oranda kendi işinin sahibi olanlar görülmektedir. Annika Forsander’in (2002) göçmenler çalışmasında 1989-1993 yılları arasında Finlandiya’ya gelen çalışma yaşındaki göçmenler içinde sadece yüzde 4’ü 1997 sonunda kendi işinde çalışır olmuştur.

Karşılaştırıldığında, girişimci yüzdesinin Finlandiya nüfusunun tümüne oranı yüzde 8'dir. Ancak, çalışmada yer alan Türklerden yüzde 22'si girişimci olarak bütün milliyet grupları içerisinde en yüksek girişimci oranına sahiptir. Üstelik çalışmada yer alan Türk girişimcilerinin yüzde 92'si restoran işletmesinde çalışmaktadır (Forsander, 2002: 169-70).

Bu makale, 2001-2002 yılları arasında güney Finlandiya'da yaşayan 27 Türk (26 erkek ve 1 kadın) girişimci ile yapılmış ve yarı-yapılandırılmış mülakatlara dayanmaktadır. Bütün katılımcılar Türkiye doğumlu ve neredeyse tamamı Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır. Türk göçmenler Finlandiya'ya çoğunlukla 1980'lerin sonundan itibaren gelmişlerdir. Finlandiya İstatistik Kurumuna (2003) göre, Türkiye'de doğup Finlandiya'da yaşamakta olan kişilerin sayısı 2614'tür. Göreceli olarak küçük olan bu sayı bu araştırma için avantaj teşkil etmiştir. Mülakatlar, seçilen iki bölgede işletme sahibi neredeyse bütün Türk vatandaşlarla gerçekleştirilmiştir: Varsinais-Suomi'nin geniş bölgesi ve Helsinki kentinin belirli bir bölümü. Nitel görüşme teknikleri uygulanarak girişimcilerin kendi durumları hakkında iyi bir resim ortaya konmaya çalışılmıştır. Mülakatlar Türkçe konuşan bir görüşmeci tarafından yapılmıştır. Teybe kaydedilmiş görüşmeler yazıya dökülmüş ve tercüme edilmiştir. Analiz, gömülü teori metoduyla temellendirilmiş ve nitel metin analizi yapan bir bilgisayar programı yardımıyla uygulanmıştır.

2002'de, resmi Finlandiya Ticaret Sicil Kurumu, Türk girişimcilerin isimlerini içeren 250 ile 300 firma hakkında bilgi yayınlamıştır. Bu veri, Türkiye'den gelen az sayıdaki göçmen göz önünde bulundurulduğunda yüksek bir oran teşkil etmektedir. Türk işletmelerinin büyük bir çoğunluğu küçük-çaplı olup düzenli çalışanların olmadığı, servis sektöründe aktif, ağırlıklı olarak restoran ve hazır yemek sağlayan mekânlardan oluşmaktadır. Alan araştırması ve mülakat çalışmalarının da ortaya koyduğu gibi kebab ve pizza satmak bu göçmenler arasında 1990'lardan beri yaygın bir işletme etkinliği olarak karşımıza çıkmaktadır (Wahlbeck, 2004).

Girişimcilik ve Sosyal Statü

Mülakatların sonucunda Finlandiya'ya gelen göçmenlerin hiçbirinin bir iş kurma amacıyla buraya göç etmediği ortaya çıkmıştır. Bir iş kurma fikri Finlandiya'da belli bir zaman geçirdikten sonra, genellikle işsiz geçirilen bir dönemle ilişkili olarak ortaya çıkmaktadır. Yirmili yaşlarında bir kebabçı, serbest meslek deneyimini şu şekilde anlatmıştır:

Sonsuza kadar boşa kalamazsınız. Bir şeyler yapmalısınız. Hatta kendi şansınızı denemek istersiniz çünküğinizde bir yerlerde umut hep vardır. Ama bu işe başladıktan sonra, sadece birkaçı - çok küçük bir kısmı - istediğini elde ediyor. Geri kalanı geçimlerini zor zor sağlıyor. (Görüşme 18)

Genellikle işletme sahibi olarak gelirinizi artıracığınıza dair bir beklenti vardır. Finlandiya'da birkaç başarılı Türk iş insanı var ve bunlar açıkça diğer göçmenler için rol model oluşturmaktadır. Ancak bulgular, kebab ve pizza işinin genellikle çok kârlı bir iş olmadığını göstermektedir. Hem Fin girişimciler hem de diğer göçmen grupları arasında fiyatları düşük tutan şiddetli bir rekabet vardır. 1990'larda fast food satış noktalarının sayısı hızla arttı ve 2000'lerde Türkiye'den gelen göçmenler Finlandiya'daki kebab dükkanlarının yalnızca küçük bir azınlığını işletiyor. Bu nedenle, fast food sektöründeki göçmen girişimciler arasında düşük gelir, borçlar ve ekonomik belirsizlik bir istisnadan çok bir kural gibi görünmektedir. Bununla birlikte, görüşülen kişilerin tamamı işsiz kalmak yerine az seviyede bir gelire işletme sahibi olmayı tercih etmiştir. Görüşülen bir kişi, serbest meslek sahibi olmayı neden "tercih ettiğini" şöyle açıklamıştır:

10 Sosyal Statü Olarak Girişimcilik: Kendi İşinde Çalışan Türk Göçmenlerin Finlandiya'daki Deneyimleri

Bu durum işsizlikten iyidir. İşin doğası için almanızı ve geçmeyi engeller. Bu koşullarda çalışarak elde ettiğiniz gelir size yeter. (Görüşme 6)

Yukarıdaki alıntıdan da anlaşılacağı gibi, kebabçılardaki çalışma koşulları tatmin edici olmaktan oldukça uzaktır. Girişimcilerin çoğu son derece uzun saatler çalıştıklarını belirtmektedir. Yine de, kendi işinde çalışma Finlandiya'daki birçok göçmen için işsizliğe tek alternatiftir. Başka gerçekçi fırsatlar bulunmadığından, birçok göçmen fast food satış noktalarında işletme sahibi olmaya zorlanmaktadır. Bu nedenle, kendi işinde çalışma, cazip olmayan alternatifler arasından bir seçim gibi görünmektedir.

Öte yandan, kendi işinde çalışmanın yukarıda açıklanan olumsuz yönlerine rağmen, bu çalışmada görüşülen kişilerin çoğu, yaptıkları “tercih”ten memnun olduklarını belirtmişlerdir. Mülakatların çoğunda, serbest meslekle bağlantılı özgürlük ve amaç duygusu çok değerli olarak kabul edilmiştir. Kırk yaşlarında bir girişimcinin açıklamasına göre:

Kendi işinde çalışıyor olmanın olumsuz yönleri var, öte yandan kendi işinizin içeriğini ve kalitesini belirleyebilirsiniz. Kimseden emir almak zorunda değilsin. Bu nedenle yaptığım seçimden memnunuz. (Görüşme 2)

Girişimci olmak, işletmenin ekonomik başarılarından bağımsız olarak hem özgürlük hem de çok değerli sosyal statü sağlamaktadır. İsveç'teki araştırmalar hakkında değerlendirmeler yapan Bengt Johannisson'un (2001) belirttiği üzere, girişimcilğe yönelik olarak sadece ekonomiyi temel alan bir bakış açısının yanıltıcı olabilmektedir. Para genellikle yanlış bir şekilde girişimciliğin hem ana amacı hem de aracı olarak görülür. Ancak Johannisson'a göre, özellikle küçük ve yeni kurulan işletmeler söz konusu olduğunda, bu basit tabloyu sorgulamak için bazı sebepler vardır. Girişimcilerin İsveç'te küçük işletmeler kurmasının temel nedeninin finansal değil, özgürce ve bağımsız olarak kendilerine ait bir şeyler inşa etme arzusuyla ilgili olduğunu savunur. Açıkça görülmektedir ki kişisel bağımsızlık, etnik köken veya göçmenlik geçmişine bakılmaksızın tüm girişimcilerin arkasındaki temel itici güçtür. Bununla birlikte, etnik azınlıklar ve göçmenler arasında kendi işinde çalışma alternatifleri, çoğunluğu oluşturan nüfusa göre daha sınırlı olabilir. Bir kebabçı sahibi açıklamasına göre:

Bu işi işyerim olarak görüyorum. Amacım kâr etmek veya zarara uğramak değil, sadece kendime istihdam sağlamak. Gelirin büyük ya da küçük olması fark etmez. İş sizi istihdam ediyor. Başka türlü bakmıyorsun. Sağladığı gelirden de memnunuz. (Görüşme 10)

Göçmenler arasında girişimcilik, sosyal statü elde etmenin yolu olduğu gibi girişimci göçmen bireylerin kendilerine karşı öz saygı duymalarını da sağlar. Örneğin, Yunanistan'da kendi işinde çalışan göçmenler ile ilgili bir anlatı çalışması, göçmenlerin kendi işlerinde çalışan bireyler olarak, kaybettikleri sosyal statüyü tekrar kazanma, sosyal saygınlık kazanma ve sosyal bütünleşmeye erişme yollarını tanımlamaktadır. Finlandiya'daki Türk girişimcilerle yapılan görüşmeler de benzer cevaplar ortaya koymuştur. 1994 yılında Finlandiya'ya taşınan bir Türk'ün açıklaması şu şekildedir:

Finli arkadaşlarım var. Esasında, girişimci olduğumu ve vergi ödediğimi bildiklerinde Finliler ile bir arada olmak daha kolay. Sana farklı bir şekilde bakıyorlar. Belediye Sağlık Merkezine gittiğinde ve girişimci olduğumu söylediğinde yaklaşım değişiyor. Kuşkusuz, her türden işsizlik yardımı isteyenlere farklı bakıyorlar. Finlilerin yabancılara bakışının iki farklı şekli olduğu anlaşılabilir. çalışıp vergi ödeyenler, işsizlik yardımı ile yaşayanlar. En azından, sen kendin, insanlar sana baktığında bunu daha iyi hissediyorsun (Görüşme numarası.35)

Gerçekleştirdiğim görüşmeler iyi bir sosyal statünün fazlasıyla Finlandiya'daki nüfusun çoğunluğunun tutumlarına bağlı olduğuna işaret etmiştir. Türk girişimcilere göre, sosyal saygınlık kazanmalarının nedeni kesinlikle girişimci olmalarıdır. Örneğin, başka bir Türk katılımcı bana Finli arkadaşlarını şu şekilde anlattı:

Evet, birkaç Finli arkadaş edindim. Tabii ki, girişimcilere işsiz yabancılara göre daha iyi bir şekilde bakıyorlar. Çalışan bir girişimci olduğumu gördüklerinde samimiyet kuruyorlar ve arkadaş oluyorlar. Girişimcilik belirgin bir avantaj sağlıyor. (Görüşme 18)

Yukarıdaki alıntılarda nitelendirildiği üzere, girişimciliğin olumlu bir yönü göçmenlere sosyal statü ve olumlu öz saygı kazandırmasıdır. Göçmenler, sürekli olarak toplumda yerlerini bulma konusunda çıkmazlarla karşılaşmaktadır. Kendine ait bir yer ya da proje oluşturmak bu çıkmazlara bir çözüm sunabilir. Bu noktada, girişimcilik bir olanak olmaktadır ve çoğu kişi için ilk akla gelen ve erişilebilir olanıdır. Aynı zamanda gelir de sağlıyorsa şüphesiz çok daha iyi bir çözüm olmaktadır.

Sonuç

Bu araştırmanın sonuçları, göçmenlerin kendi işinde çalışma deneyimleri üzerine yapılan bir çalışmanın hem ekonomik hem de sosyal boyutları dikkate alması gerektiğini ortaya koymaktadır. Göçmenlerin Finlandiya'da genel emek piyasasında deneyimlediği sorunlar Türkiye'den giden göçmenlerin Finlandiya'da kendi işlerini kurmalarının temel nedeni olmuştur. Finlandiya'daki Türk göçmenler arasında işletme sahibi olma tercihi, girişimciliğin işsizliğe karşı erişilebilir birkaç seçenekten bir tanesi olduğunun farkına varılırsa anlaşılabilir. Buna rağmen, ekonomik bir perspektif kendi işini yapma tercihinin arkasındaki dinamiklerin eksiksiz bir resmini sunmamaktadır. Bu çalışma, göçmenlerin durumlarına ilişkin kendi algılarını incelemenin önemli olduğunu göstermektedir. Bu bakış açısı, odak noktasını salt ekonomik konuların ötesine taşımaktadır. Kendi işinde çalışma ile bağlantılı olan özgürlük ve sosyal statü fazlasıyla değerli görülmektedir. Kendi işinde çalışma, göçmenlerin Finlandiya'daki yerleşik toplum içerisinde başka şekillerde ulaşmayı zor buldukları bir olumlu öz saygı ve sosyal statü getirmektedir. Türkiye'den giden göçmenler marjinalleştirilme ve sosyal dışlanma ile karşı karşıya kalsa da kendi işinde çalışmanın değişime fazlasıyla kapalı bir yerleşik toplumda sosyal bütünleşmenin en azından belirli bir biçimine olanak sağladığı ileri sürülebilir. Girişimci olmak, sıklıkla göçmenlere içerisinde buldukları yerleşik toplumda belirli bir sosyal rol ve olumlu sosyal statü kazandırmaktadır. Bu nedenle, girişimcilik, çoğu girişimci için yol açtığı ekonomik zorluğa rağmen olumlu bir deneyim olabilir. Ayrıca, göçmenlerin ekonomik olarak dezavantajlı ve sosyal olarak marjinalleştirilmiş konumu, kendi işinde çalışmayı başka türlü olabileceğinden çok daha cazip bir seçenek haline getirmektedir. Kendi işinde çalışmanın ekonomik ve sosyal boyutları açık bir biçimde iç içe geçmiştir ve göçmenlerin girişimcilik deneyimleri ancak yerleşik ülkedeki genel ekonomik ve sosyal konularını dikkate alırsak tam olarak anlaşılabilir ve doğru bir şekilde yorumlanabilir. Dolayısıyla, göçmen girişimciliği ve sonuçları sadece katı bir ekonomik perspektif temelinde incelenmemelidir.

EXTENDED ABSTRACT IN ENGLISH

Entrepreneurship as Social Status: Turkish Immigrants' Experiences of Self-Employment in Finland

The article discusses the experiences of self-employment among immigrants from Turkey living in Finland. The immigrants are mainly active in the restaurant and fast food sector in Finland, primarily in small kebab and pizza businesses. The article argues that both economic and social aspects explain the experiences of self-employment. Despite economic hardship, the freedom and social status connected to entrepreneurship is highly valued. Self-employment provides a positive self-understanding and a good social status, which the immigrants from Turkey find it difficult to achieve by any other means in Finnish society.

The results suggest that a study of the experiences of selfemployment among immigrants needs to take into account both economic and social aspects. The problems immigrants experience in the general labour market in Finland was a major reason why the immigrants from Turkey have started their own businesses in Finland. The “choice” of selfemployment among the Turkish immigrants in Finland can only be understood in case we realise that this is one of the few available alternatives to unemployment. Still, an economic perspective does not provide a complete picture of the dynamics behind the “choice” to become self-employed. This study demonstrates that it is important to look at the immigrants' own understanding of their situation. This viewpoint extends the focus beyond purely economic issues. The freedom and social status connected to self-employment is highly valued. Self-employment provides a positive selfunderstanding and social status, which the immigrants find it difficult to achieve by any other means in Finnish society. It can be argued that although the immigrants from Turkey experience marginalisation and social exclusion, selfemployment enables at least some form of social integration into a largely hostile society of settlement. To become an entrepreneur often provide the immigrants with a specific social role and a positive social status in the society of settlement. Entrepreneurship may therefore be a positive experience, despite the economic hardship it entails for most entrepreneurs. Moreover, the economically disadvantaged and socially marginalised position of immigrants makes selfemployment a more attractive alternative than it otherwise would be. The economic and social aspects of selfemployment are clearly intertwined and the experiences of entrepreneurship among immigrants can only be fully understood and correctly interpreted if we take into account the general economic and social position of immigrants in the country of settlement. Thus, immigrant entrepreneurship and its consequences should not be studied from a strictly economic perspective only.

Kaynakça

- Ålund, A. (2003) “Self-employment of Non-privileged Groups as Integration Strategy”, *International Review of Sociology* 13 (1): 77-87.
- Bonacich, E. (1973) “A Theory of Middleman Minorities”, *American Sociological Review* 38 (5): 583-94.
- Bonacich, E. and Modell, J. (1980) *The Economic Basis of Ethnic Solidarity*. Berkeley: University of California Press.
- Forsander, A. (2002) *Luottamuksen ehdot: Maahanmuuttajat 1990- luvun suomalaisilla työmarkkinoilla* [Conditions of Trust: Immigrants in the 1990's Labour Market], Helsinki: Väestöliitto.

- Johannisson, B. (2001) "Såsom i en spegel – invandrarföretagande att lära av" [Like in a Mirror: Immigrant Entrepreneurship to Learn from], in *Marginalisering eller integration*. Stockholm: NUTEK, 265-81.
- Kupferberg, F. (2003) "The Established and the Newcomers: What Makes Immigrant and Women Entrepreneurs So Special", *International Review of Sociology* 13 (1): 89-104.
- Light, I and Gold, S. J. (2000) *Ethnic Economies*. San Diego: Academic Press.
- Najib, A. (1994) *Immigrant Small Businesses in Uppsala: Disadvantage in Labour Market and Success in Small Business Activities*. Uppsala: University of Uppsala.
- Portes, A. (1995) "Economic Sociology and the Sociology of Immigration: A Conceptual Overview", in A. Portes (ed.), *The Economic Sociology of Immigration*. New York: Russell Sage, 1-41.
- Rath, J. (ed.) (2000) *Immigrant Businesses: The Economic, Political and Social Environment*. London: Macmillan.
- Robinson, D. (1991) *The Naked Entrepreneur*. London: Kogan Page.
- Serdedakis, N.; Tsiolis, G.; Tzanakis, M. and Papaioannou, S. (2003) "Strategies of Social Integration in the Biographies of Greek Female Immigrants coming from the Former Soviet Union. Self-employment as an Alternative", *International Review of Sociology* 13 (1): 145-62.
- Statistics Finland (2003) *Foreigners and International Migration 2002 (Väestö 2003:8)*. Helsinki: Statistics Finland. ENTREPRENEURSHIP AS SOCIAL STATUS 62 www.migrationletters.com
- Valtonen, K. (2001) "Cracking Monopoly: Immigrants and Employment in Finland", *Journal of Ethnic and Migration Studies* 27 (3): 421-38.
- Wahlbeck, Ö. (2004) "Turkish Immigrant Entrepreneurs in Finland: Local Embeddedness and Transnational Ties", in M. Povrzanovic Frykman (ed.), *Transnational Spaces: Disciplinary Perspectives*. Malmö: Malmö University Press, 101-22.
- Zhou, M. (2004) "Revisiting Ethnic Entrepreneurship: Convergencies, Controversies, and Conceptual Advancements", *International Migration Review* 38 (3): 1040-74.